

Døden kom ind i verden

af Erling Kristensen

Det var en forunderlig skøn verden – blå af høje himle, hvid af vinter, grøn af sommergræs, og gul af moseblomster og høstens gyldne korn. Og så var den næsten helt ny. Og selv var jeg så ny, at sindet klukkede, hver gang det mødte en ny morgen, en ny sol, en ny blomst og nye skridt, der førte blot lidt længere bort end de, jeg hidtil havde gået.

Vi var blevet til sammen, min verden og jeg, engang da jeg endnu var så lille, at jeg måtte op på en stol for at se ud ad de lave vinduer ... Der var det, det hele begyndte. Der var det, det var kommet busende ind på øjnene – det grønne, det gule, det blå ... Og døren var gået op ud til verden, til regndråberne, til alle duftene. Og rummet, det høje vide rum, havde taget mig om hjertet og leende løftet mig op i sit store skød.

Endnu var jeg ikke så høj som sandagerens korn, når det modent og gult stod og biede på høst. Men det var kildrende dejligt at være så ny, at hver eneste ting, blikket så, var lige så blank og ny som sindets glæde.

Men det allernyeste og »blankeste« øjeblik, det var nok det første forundrede møde med et barn – et helt nyt lille menneske, der ikke var større, men lige så forundret som een selv ... Begge så og så fra den andens hårtop til de bare tæer, indtil glæden ikke længere kunne holdes tilbage, og man tog hinanden ved hænderne og fandt et sted i det grønne græs, hvor der voksede blomster.

Den forundringsfriske verden videde sig ud. For hver halve tomme, man lagde til sin vækst, kunne man se længere og længere bort, og øjnene blev fortrolige med mere og mere derude – huse, møller, kirker. Afstanden trak, kaldte, lokkede og gik baglæns for een – smilede – som en ung mor, der er ved at lære sin førstefødte at gå.

Forfærdet ved sit overmod nåede man en dag helt hen til det markdige, der indtil nu havde været verdens ende. Kom op på dets låne ryg og så, hvad der var på den anden side. Stående her stiftede man gysende af fryd bekendtskab med det, fugleungen må føle i det øjeblik, det går op for den, at nu kan den flyve.

Der ude i sin lave seng lå mosen med dunhamre og blinkende tørvegrave. Der helt ude ved bakken var det, man skulle kunne møde odderen. Der var det, at nogen var sunket i dynd, og andre havde løbet for livet omkap med lygtemænd.

Verden blev ikke blot stor – den blev en lille smule farlig, og med gysets fryd i halsen flygtede man tilbage til sit udgangspunkt og fandt stederne – og al ting – også trygheden, men den var ikke helt som før, henne bag diget var der noget ... Tørvegraven havde blinket »bundløst« til en, og efter den dag lyttede man bevidst til den bundløse lyd i de voksnes stemmer, når de fortalte hverandre om mosen og alt det mærkelige, der gemte sig i dens kolde dynd.

For hvert »hundrede« år blev ens små skridt mærkbart længere ... Nabohuset, hvor man havde mødet med sin første jævnaldrende, kom nærmere, og huse længere borte kom bag efter og blev synlige – ikke blot i landskabet, men i bevidstheden. Voksne og børn, om hvis eksistens man kun har haft vage anelser, kom og fik omrids, fik særpræg og navne, så de kunne kendes fra hverandre.

Det gik op for én, at der spredt ud over den holmeagtige sandbanke, der var vort sted, lå mange huse. Mange flere end man havde vidst, og at her var lige så mange familier, hver med sin særlige lugt: Nogen holdt ged, andre ko – nogen lugtede af både ko, hest og får, og andre igen lugtede kun af det, de selv var.

Her var verdens begyndelse og ende. Som én selv skulle alt uforanderligt forblive, som det var. Gamle huse havde altid været gamle huse, de voksne, voksne, og børn, børn. Tiden var ikke noget, der gik, den var – og det havde ikke spor med tiden at gøre, når buksebenene en gang imellem blev for korte, og håndledene voksede sig ud af bluseærmerne.

Hele tilværelsen var så trygget af solid bestandighed, at end ikke årstiderne var noget, der skiftede. Forår og sommer, efterår og vinter, alt var evigheder, der umærkeligt fjøede sig ind i andre evigheder. Kulden kunne få næserne til at løbe og jage os i hus. Solskin og godt vejr kaldte os ud igen. Det var sikkert og uforanderligt som alt andet, at hver årle morgen, når det ikke ligefrem var uvejr, så mødtes vi derude. Alle de kendte stumpedede eller for store påklædninger. Alle nav-nene: Hans, Lars, Anna, Just, Peter, Otto, Kresten og Oda. Og det føltes stærkt, særlig om morgenen efter nattens påtvungne ensomhed, at de mange var dele af én selv – og selv var man en lille, men ikke uvæsentlig del af dem alle sammen.

Den absolutte tryghed rystedes kun, når en og anden indhentedes af tiden – blev grebet ubarmhjertigt i nakken og måtte trave den lange vej til den meget fjerne skole. Men den, det gik ud over, glemtes hurtigt, og vi, der blev tilbage,

rystede ubehaget af os og fortsatte jagten på det næste skridt: Altid det næste ... I flok og følge gik det ud i årstiderne – vinteren, foråret eller langt ud i den lune sommermose, hvor de voksne svedte over tørvene. Viberne skingrede, og mosegrisen forskrækkede ved fra sit hul i brinken at grine imod os med gnaverdyrets gulrøde heksetænder ... Men selv forskrækkelsen var så ny, at der var fryd i skrigene. Og det var der også, når vi stik imod de voksnes formaninger mavede os ud til de dybeste tørvegraves yderste lumske brinker.

Det »bundløse« dernede trak i os som store, usynlige kløer, og noget inde i os blev bundløst og forfærdeligt som det sorte, iskolde vand ... I rad og række lå vi ud over brinken og spejlede vore vilde ansigter. Og fik vi endelig reddet os tilbage, hændte det, at nogen græd vildt og forfærdeligt ... Tiest var det Oda – og hver gang blev hun hånende kaldt kryster og dum tøs.

Men verden var lysende grøn og himmelblå og så leende fuld af nyt, at det sidste skridt var glemt, før det næste var sprunget. Og en morgen – morgenen til en helt gul høstdag – overskred jeg sammen med mor og far for første gang sogneskellet mod nord – og kom ind i den del af verden, der hidtil havde ligget udenfor bevidsthedens grænse, og hvor marker, gårde, ja alting – målt med det, vi kom fra – viste sig at være så stort, at det forfærdede ... Indtil dette øjeblik havde af alle heste vor nabos Klavs været den største i verden – og så var det lige ved, at den kunne stå under bugen på de kæmpeheste, jeg her så for høstvognene.

Jeg var straks fornærmet på Klavs' vegne, men det gik over, for solen skinnede og alle mennesker var i tindrende høsthumør. De store, brede gårdmandsøg løb i trav med vældige kornlæs, og jeg blev løftet op og kørte med – sad i det solknitrende korn, så højt oppe over alting og så nær himlen, som jeg aldrig havde været den før.

Det var vist rigtigt, når jeg gysende på toppen af det gyngende læs fornåm, at aldrig havde nogen dag endnu været så helt gul og blå – og sort – Den nye farve kom til, hver gang læsset fra det gule høstlys smøg sig gennem porten ind i ladens mumlende mørke.

Men så hændte der noget, der som i et snit delte dagen og alle tider i før og efter: Ude under solen over den hvide sandvej, vi gik ad i morges, rejste sig en lille støvsky, der hurtigt blev lang og høj, og snart var så nær, at det sås, at den foran sig jog en vogn, en kusk og vor nabos Klavs. Kusken stod næsten op i sædet og piskede på den lille, gamle hest, der nu var usselig lille. Den havde altid været villig og god, og her gjorde den langt mere, end den kunne. Da den galoperede forbi, så alle det – øjnene stod den store og skræmte ud af hulerne, og den frådende mund stod så gabende åben, at man så de lange tænder. Længe efter at vogn og hest var skjult i den støvsky, de selv rejste, hørte man kuskens råb og fortvivlede bønner til Klavs om at skynde sig endnu mere.

Da køretøjet kom jagende tilbage, sad en fremmed mand og gyngede i en stor, fin stol bag kusken. De voksne sagde, at det var doktoren – og alle blev så sære, tavse og mærkelige ... Kun høstdagen var stadig sig selv – høj, gul og himmelblå. Den havde ligesom slet ikke set det lille køretøj, der indtil denne dag for mig havde været det største og fornemste, der fandtes. Den gule dag, hvis blå himmel var sølvstribet af flyvende sommer, var så ligeglad, at jeg kom til at græde og måtte skjule mig bag mors forklæde.

Det var Oda, der var druknet ... Manden, der ved aftenstid mødte os på hjemvejen, fortalte det til mor og far. Ikke til mig – ikke et øjeblik så han ned til, hvor jeg stod mellem deres hænder.

Men Oda var druknet. Hun havde været med forældrene i tørvene ... Manden så efter noget langt borte. Noget jeg ikke kunne se. Oda havde leget med sin mindre bror, og pludselig var hun der ikke mere ... Da moderen endelig fandt hende, lå hun dybt nede i en grav – som jeg også kendte -. Eftermiddagssolen stod lige på. Hendes ansigt og bare arme lyste der langt nede i det brune vand. Hun lå stille som i en stor, dyb seng ... Manden så endnu længere bort – kom til at høste og gik sin vej.

Den næste, vi mødte, fortalte, at det var Odas far, der var kommet til og havde reddet hende op – men det var for sent – fem minutter – sukkede manden. Doktoren havde selv sagt det. Fem minutter ... Stuerne derhjemme, mor og far, de, der havde fortalt, intet var til at kende igen. Når folk ved aftenstid holdt op i mosen, plejede man at arbejde hjemme i marker og haver, til solen ikke længere var på himlen. I aften blev man, hvor man tilfældigt mødtes på veje og stier. En stille klynge havde længe stået foran ladelugen ved Odas hjem – og flere kom til.

Far var en af dem, der kom til. Mor havde sagt, at hun ikke syntes, hun kunne gå derhen, men alligevel tog hun mig ved hånden og gik bagefter. Måske mærkede hun ikke, at jeg strittede imod, og måske følte hun heller ikke, da hendes hånd igen slap. Vi stod mellem de tavse mennesker, der alle stirrede mod den åbne ladeluge. Der blev hvisket, at Oda nu var lagt på strå. Flere gik ind. Mor rakte efter mig. Jeg undgik den blinde hånd, der famlede i luften, som vidste den ikke, hvor jeg var. I stedet for at følge hånden smuttede jeg om bag gavlen og derfra hen i en endnu solvarm sandgrav.

Her sad jeg og lod sandet rinde mellem fingrene, mens de voksne og børn gik ud og ind derhenne hos Oda. Jeg så hendes mor stå rød af aftensol med bøjet hoved og forklædehjørnet trykket ind mod øjnene. Alle var inde at se Oda, og alle var henne og stå lidt i solen sammen med hendes mor. Jeg var ked af, at jeg sad her, men så længe der var nogen inde i loen, ville jeg ikke gå derind. Ingen i verden skulle få mig til sammen med alle de mennesker, der ingen ting sagde, at stå der inde.

Jeg var ked af mig selv – ked af sandet, der randt og randt imellem mine fingre. Jeg var så ked af alting, at jeg kastede op. Og det gjorde det ikke lettere at se folk lidt efter lidt gå deres vej – tungt og tøvende, som havde de slet ikke lov til at gå.

Da de sidste var borte, sneg jeg mig hen til ladedøren og listede ind ... Helt uforberedt på, hvad det var, jeg skulle se, stod jeg i den tyste lo og så Oda ligge udstrakt og pyntet på en dør, der henne under lugen var anbragt på hendes fars trillebør. Halmlejet under hende knitrede. Over hendes ansigt dansede gyldne støvkorn, der fik farve fra den røde solnedgang. Fra hendes endnu våde hår faldt en dråbe lyd på loens ler, og lyden ramte noget i mig, der skreg og var ved at snøre min strube sammen.

Det var ikke Oda, men en fremmed, der lå der i aftensolen og smilede, som om hun aldrig havde været bange for de dybe tørvegrave ... Hun havde sorte tørrer på øjnene og en blomst mellem de solrødmende hænder ... Jeg måtte røre ved hendes kind. Den var gylden og fin i det varme lys, men den var så kold – koldere end is – koldere end noget i hele verden... Hvordan jeg kom ud – Hvordan jeg kom hjem... Ak, det er så længe siden ... Men alt det andet, det er nu! Lige nu – og det vil det vedblive at være!